

CHYSTÁME SE DO 1. TŘÍDY

Příručka o školní zralosti

2019

VYDALA NOVADIDA, SPOL. S R. O.

www.novadida.cz

PŘEDMLUVA

Každý rodič zažije se svým potomkem nástup do školy. A že je to v rodině vždy sláva. Než však dítě poprvé překročí práh školy, čeká ho nejprve zápis do 1. třídy. A tady se občas objeví kámen úrazu. Ne každý rodič ví, co to znamená „školní zralost“.

Abyste v tom, rodiče, neplavali a měli větší přehled, zpracovali jsme tuto příručku. Poradí vám co, kdy a jak se svým dítětem procvičovat, na co se zaměřit a jak mu vlastně ke školní zralosti pomoci. Pro nás dospělé je všechno už přirozené, ale dítě se s některými činnostmi a dovednostmi setkává poprvé. Potřebuje tedy vaši péči, radu a vedení.

Pokud nebudete něčemu rozumět, nebojte se zeptat ve školce. Paní učitelky vám určitě rády poradí. Příprava dítěte do školy je totiž v první řadě práce rodičů.

Věříme, že pro vás bude příručka dostatečně srozumitelná a navede vás správným směrem.

Přejeme vám úspěšný zápis a příjemný čas strávený s dětmi. Uvidíte, co všechno zajímavého společně ještě objevíte.

Mgr. Kateřina Motlová, psycholožka
Mgr. Jana Žouželková, vydavatelka

Články ke školní zralosti najdete i na www.novadida.cz v sekci Poradna.

Obsah:

- Školní zralost
- Řeč
- Grafomotorika
- Lateralita
- Matematická představivost
- Zrakové vnímání
- Sluchové vnímání
- Prostorové vnímání
- Vnímání času

ŠKOLNÍ ZRALOST

Aničce je 5 let, příští rok půjde do školy a už se moc těší. Na Vánoce jí maminka s tatínkem slíbili krásnou růžovou aktovku. Vybrat správnou aktovku je většinou to nejsnadnější, co mohou rodiče pro malého předškoláka udělat. Mnohem důležitější je už předem dítě vybavit dovednostmi, které mu pomohou zvládat nároky školního prostředí. Potřebných dovedností je celá řada a přímo souvisejí se zdravým vývojem dítěte. Pomineme-li tělesný vývoj včetně rozumového nadání a také osobnostní předpoklady, které jsou u každého dítěte jiné, jsou do jisté míry vrozené a lze je ovlivnit jen částečně, můžeme dovednosti dítěte laicky rozdělit do těchto oblastí:

POZNÁVACÍ

- **ŘEČ** – dítě umí správně vyslovovat všechny hlásky, mluví ve větách, gramaticky správně, dokáže smysluplně vyjádřit myšlenku, používá minulý a budoucí čas, zná své jméno a příjmení, jména rodičů a sourozenců, umí pojmenovat a vysvětlit běžné věci a jevy kolem sebe, dokáže převyprávět jednoduchý příběh, pohádku, přednést básničku nebo písničku.
- **GRAFOMOTORIKA** – správně drží tužku, plynule nakreslí jednoduchou kresbu člověka, domu, zvířete i s důležitými detaily, dokáže napodobit jednoduché tvary, čáry, smyčky.
- **LATERALITA** – dává přednost pravé nebo levé ruce, při kreslení již nestřídá ruce.
- **MATEMATICKÁ PŘEDSTAVIVOST** – umí napočítat do 10, dokáže sčítat, odčítat a rozdělovat do 6, rozliší základní geometrické tvary, roztrídí předměty podle velikosti, barvy, tvaru, seřadí prvky od nejmenšího po největší.
- **ZRAKOVÉ VNÍMÁNÍ** – rozlišuje základní barvy a jejich odstíny, určí rozdíly v podobných tvarech a to i zrcadlově obrácených, pozná stejné tvary, složí obrázek z několika částí.

- **SLUCHOVÉ VNÍMÁNÍ** – určí první písmenko ve slově, dokáže rozlišit podobně znějící, ale odlišná slova, dokáže vytleskat počet slabik ve slově.
- **VNÍMÁNÍ PROSTORU** – rozlišuje pojmy pravá, levá, nahoře dole, vepředu, vzadu, blízko, daleko.
- **VNÍMÁNÍ ČASU** – umí vyjmenovat čtyři roční období a co je pro ně významné, umí vyjmenovat dny v týdnu, rozlišit ráno, v poledne, večer, včera, dnes a zítra.

SPOLEČENSKÉ

- **VRSTEVNICKÉ VZTAHY** – dokáže navázat kontakt s vrstevníky, hraje si s kamarády, umí se rozdělit, přijmout pravidla hry a dodržovat je, spolupracovat se skupinou dětí, zapojit se do kolektivní hry, ustoupit slabšímu dítěti, neubližuje druhým dětem.
- **RESPEKT K AUTORITĚ** – dokáže poslechnout pokyny rodiče, paní učitelky či jiné osoby, které byla pověřena péčí o dítě, odpovídá na otázky, naslouchá druhým, umí se dohodnout.
- **SLUŠNÉ CHOVÁNÍ** – umí pozdravit, poprosit, poděkovat, dodržuje další dohodnutá pravidla chování, i když je to pro něj náročné.

CITOVÉ

- **SAMOSTATNOST** – zvládne odloučení od rodičů pod dohledem jiné osoby, dokáže plnit samostatně úkoly přiměřené věku a schopnostem, dosáhnout přiměřeného cíle bez pomoci dospělého.
- **ODOLNOST** – dokáže zvládnout prohru, neúspěch, vyrovnat se s odmítnutím.
- **SEBEOVLÁDÁNÍ** – dokáže přiměřeně kontrolovat své city a impulzy, je schopné odložit splnění svých přání, dokáže si slušně říct o naplnění svých běžných potřeb, drobné konflikty umí vyřešit domluvou – ne pláčem.

PRACOVNÍ

- **POZORNOST** – dítě se dokáže zhruba 15 min. soustředit i na stereotypní a méně zajímavý úkol, dokáže dokončit započatou práci, pokud je adekvátní jeho věku, vydrží u hry, kterou si zvolí, dokáže si samostatně hrát.
- **SEBEOBSLUHA** – umí se samo svléknout, obléknout včetně obuvi, dodržuje hygienické návyky – obslouží se na toaletě, umí se vysmrkat, umýt si ruce před jídlem; má osvojené stravovací návyky.
- **POŘÁDNOST** – umí si po sobě uklidit hračky, oblečení, roztrídít věci na přidělená místa, ukládat věci do tašky, zvládá drobné domácí práce – úklid nádobí, vnesení koše, ustlání postýlky, prostírání, skládání oblečení,...
- **AKTIVITA** – je zvědavé, má zájem o poznávání nových věcí, o pohyb, těší se na školu.

Co na to říkáte, milé maminky a milí tatínčí? Není toho na malého človíčka víc než dost?

Pokud máte pocit, že váš předškoláček má ještě rezervy a řadu z výše uvedených věcí by nezvládl, nezoufejte. Dětský vývoj běží velmi rychle dopředu a děti se učí velice snadno. Stačí trocha cviku a pozornosti zaměřené na tu či onu oblast a co není nyní, může být za pár měsíců zcela v pořádku.

Nejdůležitější je vědět, jak na to, a **nespoléhat se pouze na školku**. Paní učitelky mnohdy sice dokáží zázraky, ale většinou se musí věnovat skupině mnoha dětí. Děti však pro rozvoj dovedností potřebují především individuální **péči svých rodičů**.

Naším cílem je seznámit vás s jednoduchými technikami a postupy, které můžete zařadit do běžného denního režimu dítěte a dopomoci mu v rozvoji. V dalších článcích zpracováváme jednotlivé oblasti a vybíráme praktické, příjemné a zábavné činnosti, které vašemu předškolákovi umožní zvládnout školní nároky co nejlépe.

ŘEČ

Lidská řeč je jedinečným dorozumívacím prostředkem. Umožňuje nám navzájem si sdělovat své myšlenky, nápady, touhy a sny. Umožňuje také porovnávat naše názory, předávat své zkušenosti.

Dává nám možnost vyprávět. A právě vyprávěním příběhu malého chlapce Filipa bych vás chtěla naladit na téma: řeč.

Filip byl ještě u maminky v bříšku, když se jeho rodiče přestěhovali za prací do zahraničí. Oba byli Češi, doma mluvili česky, ale žili v hlavním městě Belgie – Bruselu. Filip se tam narodil. Maminka byla na mateřské, táta měl dobrou práci na úřadě. V Bruselu se mluví převážně francouzsky. Filipův táta to uměl, maminka ne. Jen základní věty. Filípek rostl a rostl, byl živý, usměvavý a bystrý kluk, ale nemluvil.

Ve dvou letech řekl stěží pár slov – baba, báb, tata, mama, hají. Jeho rodiče o něj začali mít vážné obavy a tak se na mě obrátili o radu. Psychologické vyšetření chlapce poukázalo na zdravý vývoj ve všech oblastech (kromě řeči). Ani rodiče nedělali zjevně žádnou chybu. Řekla jsem jim, ať hlavně Filípka do řeči nenutí, pokračují dál v běžných hrách a aktivitách a ještě jeden rok počkají. Ovšem za rok se nic nezměnilo. Začala jsem se bát i já. Domluvili jsme Filipovi logopedické vyšetření, ale než se stačilo uskutečnit, Filip nastoupil do školky. V Bruselu.

Po dvou měsících začal brebentit česky i francouzsky a jeho řeč pelášila dopředu závratným tempem. Dnes je Filipovi 8 let, chodí do výběrové mezinárodní školy a mluví plynule třemi jazyky. Když za mnou občas přijedou na návštěvu, neustále mi něco povídá a je k nezastavení. Nikdo už nezjistí, čím to tehdy bylo a proč se Filipův vývoj řeči zpočátku opozdil.

Z mé praxe mám zkušenost, že se to občas stává u dětí vyrůstajících v cizině nebo ve vícejazyčném prostředí, ale mnohdy i u dětí v prostředí běžném. Jedno je však jasné. Každé dítě je jedinečné a vývoj každého dítěte je individuální. Nelze vždy vše srovnávat a průměrovat.

Proto se nebojte, vážení rodiče, když vaše dítě „neroste přesně podle tabulek“. Dejte mu čas, dostatek lásky, podnětů a trpělivosti, a pokud si přece jen nejste jisti a máte obavy, ptejte se, konzultujte s odborníky, mluvte o tom. Jedinečná lidská řeč Vám to umožňuje.

O VÝVOJI ŘEČI

PLÁČ A KŘIK

jsou prvním dorozumívacím prostředkem dítěte. Zprvu, hned po narození jsou pouze reflexem, ale velmi brzy začnou sloužit k dorozumívání s okolím a upozorňování na potřeby, které dítě má (hlad, žízeň, bolest, chlad, nedostatek pozornosti apod.).

Dítě jimi vyjadřuje převážně nelibé pocity. Pro začínající maminky a tatínky je často velmi těžké rozlišit, kterou potřebu dítěte je třeba uspokojit a co ho trápí. Postupem času se však rodina sžije a signály jsou jasnější.

BROUKÁNÍ A ŽVATLÁNÍ

Snad každý z nás si dovede představit, jak něžné, kouzelné a odzbrojující jsou zvuky spokojeného broukajícího si miminka. Když se k tomu ještě přidá smích, napodobování zvuků a radostné výskání, změkne srdce každého tvrdáka. Období žvatlání začíná obvykle kolem třetího měsíce dítěte. Je velmi důležité na dětské zvuky reagovat, napodobovat je, dávat dítěti najevo radost z jeho projevů.

BABA, TATA, MAMA, BÁ(C)

Řada maminek, která se o svá miminka vzorně dennodenně starají, mohou zažít při prvním slově dítěte malé ale vlastně milé zklamání. Místo očekávaného mama, zazní poprvé z úst malého človíčka slovo tata nebo dokonce baba bez ohledu na to, jak je v rodině tchýně oblíbená. Ale mama následuje hned vzápětí a postupně se přidávají další jednoduchá slova a dítě také rozumí jednoduchým pokynům (nene, kuk, pápá, hají, ham apod.). První slova se objevují kolem 1 roku dítěte.

CO TO JE?

Mezi 2. a 3. rokem se výrazně rozšiřuje slovní zásoba a děti začínají skládat slova do vět. Vyslovují obvykle správně téměř polovinu hlásek (M B P, A E I O U, D T N, G CH, J K, V F, OU AU). Děti se učí pojmenovávat stále nové a nové věci, proto neustále kladou otázku „Co to je?“ a stále dokola se ptají na to samé.

PROČ?

Jakmile umí dítě pojmenovat řadu věcí kolem sebe, snaží se pochopit jejich účel, souvislosti. Klade otázku proč a to často donekonečna, až už dospělí ani neví, jak má odpovědět, aby dítě svou odpovědí uspokojil. Pro dítě to však zásadní význam má. Ve věku od 3 – 5 let si děti rozšiřují povědomí o světě, slovní zásobu, správnou gramatickou stavbu vět a paměť. Dokáží recitovat říkanky, rychle si zapamatovat písničku, básničku, jednoduchý opakující se děj (klasické pohádky O kůzlátkách, O veliké řepě apod.).

UŽ MŮŽU JÍT DO ŠKOLY?

V ideálním případě dítě nastupující do školy (6 a více let) umí správně vyslovovat všechny hlásky, mluví ve větách, gramaticky správně, dokáže smysluplně vyjádřit myšlenku, používá minulý a budoucí čas, zná své jméno a příjmení, jména rodičů a sourozenců, umí pojmenovat a vysvětlit běžné věci a jevy kolem sebe, dokáže převyprávět jednoduchý příběh, pohádku, přednést básničku nebo písničku. Pokud tomu tak není, je vhodné navštívit logopedickou poradnu a zjistit příčinu.

JAK NA TO ANEB CO DĚLAT, ABY DÍTĚ PĚKNĚ MLUVILO?

Vývoj řeči úzce souvisí s celkovým tělesným i duševním vývojem dítěte. Pokud je vše v pořádku, můžeme se směle pustit do práce. Především je potřeba poskytnout dítěti dostatek různorodých podnětů, zážitků, tvorby, zábavy a dobrodružství, aby se přirozeně rozvíjelo po všech stránkách.

- **MLUVENÍ** – od narození děťátka je důležité s ním mluvit, komunikovat. Reagovat na jeho křik, pláč, úsměv, napodobovat zvuky, které vydává, pojmenovávat věci a jevy kolem něj. Je vhodné snažit se od začátku správně vyslovovat – mluvit něžně, laskavě, ale NEŠÍŠLAT! V pozdějším věku trpělivě odpovídat na otázky „Co je to?, Proč?“, stále dokola pojmenovávat věci, vysvětlovat souvislosti, povídat si s dítětem o světě kolem něj. Dítě se z velké části učí nápodobou, proto je třeba snažit se mluvit doma správně, nekomolit slova, vyhýbat se výrazům, kterým dítě nemůže rozumět. Vynechat ze slovníků vulgarismy, zesměšňující výroky, nadávky.

- **ČTENÍ** – kvalitní dětské knížky poskytují dětem možnost poznat krásu rodného jazyka, výrazně rozvíjí slovní zásobu, upevňují gramatickou skladbu jazyka, rozvíjí fantazii, představivost. Zprostředkovávají zážitky, napětí, zábavu a dobrodružství. Rozvíjí nejen řeč, ale také myšlení, paměť, citovou a charakterovou stránku člověka. Pro předškolní věk jsou ideální zejména klasické pohádky a jednoduché dětské příběhy. Prostřednictvím příkladů učí děti reagovat v různých situacích, varují před nebezpečím, vymezují dobro.

Moje oblíbená dětská kniha je **Pohádka za pohádkou**. Kniha 12 klasických českých pohádek (O neposlušných kůzlátkách, O Červené Karkulce, O Bajajovi atd.), přepravě laskavým a hravým jazykem vhodným pro děti v předškolním věku doplněná krásnými výpravnými ilustracemi, na kterých dítě může pozorovat děj, vyhledávat detaily, ztotožnit se s postavami. Ke každé pohádce následují úkoly a otázky, které pomohou dětem pohádku lépe pochopit, poučit se z ní a spolu s rodiči si o ní ještě popovídat. Mně osobně velmi vyhovuje i velký formát knížky. Když hlídám své dva synovce (3 a 5 let), ležíme spolu večer v posteli a čteme si z této knížky, mám text otevřený na své straně a ilustrace směřují k dětem, které si je mohou pohodlně prohlížet.

- **BÁSNIČKY A ŘÍKANKY** – rozvíjí rytmizaci, procvičují paměť. Jsou velmi důležité pro rozvoj sluchové analýzy a syntézy – tedy schopnosti rozlišovat jednotlivé hlásky, slabiky, intonaci v řeči. Kromě řečových dovedností rozvíjejí také hudební sluch, smysl pro řád a pravidelnost. Rytmus je přirozenou součástí člověka, lidské srdce udává rytmus těla, čas běží v rytmických periodách. Říkadla jsou pro děti srozumitelným a zábavným nástrojem rozvíjení řeči často s možností pohybového doprovodu (Paci, pacičky, Zajíček ve své jamce apod.).
- **HUDBA A ZPÍVÁNÍ** – písničky mají pro rozvoj řeči podobnou funkci jako říkanky, ale kromě pravidelného rytmu mají navíc ještě výraznou melodii, tedy prohlubují intonační dovednost.
- **VZTAHY** – řeč je dorozumívacím prostředkem. Je velmi důležité umožnit dítěti dostatek kontaktů s druhými lidmi – s širší rodinou, s vrstevníky, s dalšími dospělými lidmi, se skupinou, s kolektivem. Učte dítě mluvit s prodavačkou obchodě, s lékařem, s dalšími autoritami, učte jej říci si druhým o pomoc, o radu, řešit konflikty s vrstevníky, požádat o hračku, získávat samostatně informace.

- **ROZMANITOST** – pestrá nabídka aktivit, seznamování dítěte s různým prostředím, všestranný rozvoj má vliv na schopnost dítěte se dorozumívat. Bereme-li dítě na výlety, sportujeme s ním, navštěvujeme zajímavá místa, učíme jej poznávat přírodu i moderní svět – rozvíjíme znalosti, zkušenosti, slovní zásobu a přehled o světě kolem něj. Je třeba mít na paměti, že televizní pořad ani sebelepší počítačová hra neumožňují dialog – rozhovor, jde o jednostranný přenos informací, na kterém se dítě samo aktivně nepodílí, nemá možnost se dotazovat, sdělovat své potřeby a dojmy. Dovednost komunikace se tímto příliš nerozvíjí.

CO DĚLAT, KDYŽ SE NEDAŘÍ?

Vývoj každého člověka je jedinečný. Opožděný vývoj řeči může být problémem, ale taky nemusí. V raném věku dítěte je důležitá především trpělivost a dostatečné množství podnětů. Dítě do mluvení nenutíme, ale nabízíme dostatek přirozených situací a kontaktů, které mu pomohou se uvolněně projevit.

Pokud se však řeč u dítěte vůbec nerozvíjí nebo se rozvíjí nepřiměřeně pomalu a s obtížemi, je nutné se obrátit na odborníka. Do 4 let dítěte doporučuji konzultovat nepříznivou situaci s dětským lékařem – pediatrem a zhodnotit celkový vývoj. Pediatr doporučí další vhodný postup.

Od čtyř let doporučuji návštěvu logopeda, případně dětského psychologa, pokud spolu s opožděným vývojem řeči zaostávají i další funkce a projevy dítěte. Pokud dítě pouze špatně vyslovuje, je třeba mít na mysli, že výslovnost řady hlásek se ustálí až mezi 5. a 6. rokem (zejména r, ř, c, s, z a složité kombinace hlásek „cvrček, dřeň, střídat“ apod.). Určitě však nic nepokazíte, budete-li se informovat již předem.

Důležitým zdrojem informací jsou také paní učitelky v MŠ – kromě odborných znalostí mají lepší možnost porovnání. Druhů různých řečových poruch je celá řada, ale včasnou péčí a odborným přístupem jim lze ve většině případů předejít.

Vydavatelství NOVADIDA vydalo ucelený systém pomůcek pro **logopedickou prevenci**. Součástí pomůcek jsou materiály pro práci ve školce a sešitky se stejným obsahem určenými pro práci dítěte doma s rodiči. Vše najdete na <https://www.novadida.cz/eshop/materska-skola/112-logopedicka-prevence>

GRAFOMOTORIKA

Správné držení psacích potřeb, ohebnost ruky, schopnost napodobit tvary, čáry, smyčky a nakreslit jednoduchou lidskou postavu se všemi důležitými detaily je jedním z důležitých faktorů posuzovaných u zápisu na školách i v rámci vyšetření školní zralosti v Pedagogicko-psychologické poradně.

Pokud předškolák nemá tuto dovednost dostatečně osvojenou, bude mít s největší pravděpodobností vážné obtíže s rozvojem psaní. Paradoxní je, že tyto potíže se nemusejí projevit hned na začátku v 1. třídě, kdy má dítě dostatek času na zvládnání úkolů a šikovná paní učitelka dokáže citlivě pracovat s individuálními rozdíly u dětí.

Výrazně se však projeví později, v průběhu 2. – 3. třídy, kdy už se u dítěte očekává větší samostatnost, množství psaného textu je také mnohem větší, zrychluje se tempo psaní a nastupují náročnější pravopisná pravidla. Naštěstí pro všechny maminky, tatínky, paní učitelka a další dospělí, kteří o předškoláky pečují, lze grafomotoriku hravou a zábavnou formou poměrně snadno rozvíjet. Pojďme si říct, jak na to.

ROZVOJ JEMNÉ MOTORIKY

Obecně platí, že všechny činnosti rozvíjející ohebnost a obratnost dětské ruky jsou prospěšné.

- **STAVEBNICE**

Nejen stavebnice, ale hraní si s jakýmikoli drobnými předměty rozvíjí obratnost ruky.

- **KRESLENÍ**

Dětská kresba není pouze výtvarným projevem, ale z psychologického hlediska odráží úroveň vývoje dítěte a také některé jeho osobnostní charakteristiky.

Počíná jednoduchými čmáranicemi, kdy dítě objevuje možnost zanechání výtvarné stopy, pokračuje kruhy a oblouky, dále následuje fáze „hlavonožce“, kdy jednoduchými čarami naznačené ruce či nohy vycházejí přímo z kruhové části zastupující hlavu i trup zároveň.

Postupně se dětská kresba lidské postavy zdokonaluje až do fáze poměrně detailně zpracované postavy s hlavou, trupem, nohama, rukama, jednoduchým naznačením oblečení, vlasů, očí, uší, nosu, úst, prstů a obuvi. Stejně tak je dítě v šesti letech obvykle schopné nakreslit jednoduchou kresbu stromu, domu, zvířete apod.

Velmi vhodné je nabízet dítěti zprvu větší formát papíru a zvolit takové psací potřeby, které zanechávají viditelnou a snadnou stopu na papíru, ale ne zároveň na dítěti. Je důležité vybrat takové, které se budou dětem dobře držet a svým tvarem nabádat ke správnému úchopu. Pro děti je zábavnější kreslit na stole či na podlaze ve velkém formátu a postupně zmenšovat. Vhodné je i kreslení křídami venku na zemi.

Je dobré používat trojhranný systém pastelek, voskovek, tužek...

Např.: <https://www.novadida.cz/eshop/balicky-pro-prvnacky/128-trojhranny-system>

• MALOVÁNÍ

Ne všichni rodiče si uvědomují, že jedním z prvních malířských pokusů děťátka je patlání jídla po stole a po všem, co je v dosahu. Dítě zkoumá svět všemi smysly i doteky. Nepořádek, který při jídle dělá, pro něj znamená odraz vlastní činnosti, tvorby.

Dítěti v této činnosti nebraňte, snažte se eliminovat následky a postupně jej trpělivě uče správným stravovacím návykům. V pozdějším věku je vhodné dětem umožnit malovat prstovými barvami, vodovými barvami, oblíbené jsou také „vodové omalovánky“, u kterých dítě používá pouze štětec namočený do vody a barva na obrázku se sama objeví.

Opět platí stejně jako u kreslení, zvolit větší formát papíru a postupně zmenšovat.

<https://www.novadida.cz/eshop/balicky-pro-prvnacky/121-barvy-a-stetce>

• MODELOVÁNÍ

V dnešní době je k dostání celá řada modelovacích materiálů pro děti plastelínou počínaje, přes samotvrdnoucí modurity, zapékací hmoty apod., ovšem pro všechny děti jednoznačně nejoblíbenější je pořád a stále obyčejný písek v pískovišti.

• STŘÍHÁNÍ, LEPENÍ, NAVLÉKÁNÍ

Je ještě celá řada činností, které procvičují obratnost dětské ručky. Čím pestřejší program dítěti nabídneme, tím lépe mu umožníme všestranně se rozvíjet. U dětí velmi oblíbené je i nalepování samolepek. K dostání je celá řada materiálů, které lze využít (papírnictví, hračkářství, knihkupectví).

SPRÁVNÉ DRŽENÍ PSACÍCH POTŘEB

Správný úchop slouží k tomu, aby dítě lehce zvládalo kresbu i písmo, ručka jej nebolela a rychle se neunavila. Je normální a přirozené, že zpočátku si dítě s kreslicími pomůckami hraje a drží je všelijakým způsobem.

Kolem pátého roku bychom se však měli cíleně zaměřit na to, aby si dítě cvičilo správný úchop tzv. **špetkou** (jako když nabereme sůl do prstů a solíme) – tzn. třemi prsty – prostředník slouží jako podpěra pod tužkou a palec s ukazováčkem svírají jemně tužku a určují směr vedení čáry.

Palec nepřechází a ukazováček nesmí být prohnutý. Zápěstí ručky je uvolněné, pohyb vychází z jemných pohybů zápěstí a ne z celé paže či předloktí. Tužka či pastelka směřuje svou horní částí asi 15 cm od ramene. Výborným pomocníkem jsou pro děti speciální výtvarné pomůcky, které jim napomáhají správně klást prstíky.

Výborným pomocníkem jsou pro děti speciální výtvarné pomůcky, které jim napomáhají správně klást prstíky. Špetku jde zábavným způsobem trénovat pomocí obyčejného černého plechu a krupice. Dítě nabírá krupici do třech prstů a vytváří z ní obrázky na plechu.

<https://www.novadida.cz/eshop/balicky-pro-prvnacky/128-trojhranny-system>

KRESLENÍ PŘED PSANÍM

„Podívejte, jak je můj syn šikovný! Ještě nechodí do školy a už umí psát!“

Ve své praxi se často setkávám s rodiči, kteří jsou jistě právem hrdí na úspěchy svých dětí a radují se z dovedností, které si děti osvojí ještě před nástupem do školy. Je však třeba mít na paměti, že pro děťátko je mnohem důležitější

všestranný rozvoj, než jednostranné zaměření na určitou oblast, ve které ostatní předběhne.

Chtěla bych rodiče jemně upozornit na to, že technika správného nácviku psaní je složitější než se může na první pohled zdát a je dobré ji přenechat do rukou zkušených pedagogů.

Přestože dítě krásně napodobuje tvary některých písmen už před vstupem do školy, může si mimoděk osvojit zlozvyky, které mu v budoucnu mohou být na obtíž při rozvoji hlubších psacích dovedností a které jsou posléze hůře odstranitelné.

Na druhou stranu zvědavému děťátku určitě neuškodí, když si občas vyzkouší některé písmeno napodobit nebo se naučí tiskacími písmeny napsat své jméno. Není ale vhodné jej před nástupem do školy učit systematicky psát.

Mnohem vhodnější, co se grafomotoriky týče, je průběžně trénovat následující cvičení, která zvyšují obratnost dětské ručky a dítě dobře připraví na budoucí psaní.

- Spojování čar
- Vlnky
- Smyčky
- Obrácené smyčky
- Klubíčka na jednu a na druhou stranu
- Zuby

Nejen tato, ale spousta dalších cvičení na rozvoj grafomotoriky je obsažena v sešitech pro předškoláky, které jsou volně v prodeji. Velmi kvalitní a cenově příznivé jsou materiály Jiřiny Bednářové – **Kreslení před psaním**.

CO DĚLAT, KDYŽ SE NEDAŘÍ?

Je celá řada dětí, kterým se prostě kreslit nechce a nebaví je to. Anebo je to baví jen malou chvíli. Neházejte flintu do žita, určitě není řešení, že kreslit nebudou. Držte se několika základních zásad a věřím, že se dětem výtvarná aktivita líbit začne.

- Nenutit, ale motivovat, najít takový námět, který dítě zaujme.
- Běžná doba pozornosti dítěte v předškolním věku je u řízené činnosti max. 15 – 20 min., neočekávejte víc. Pozornost je individuální, u některých dětí je i 5 min. úspěch.
- Kreslete spolu s dětmi.
- Neseďte vždy u stolu, dítě dlouho nevydrží s pozorností. Kreslete i na zemi, na tabuli nebo na stěně na velkém formátu (samozřejmě s podložkou, abychom neměli výtvarná díla i tam, kde nechceme).
- Střídejte výtvarné techniky.
- Během tvorby procvičujte ruce – odložte nástroje a nechte dítě protřepat dlaně, kroužit zápěstím, zatleskat, protáhnout paže a celé tělo.
- Vytvářejte smysluplné projekty – dárek pro babičku, dědu či další příbuzné, tvořte autodráhu s parkovištěm, servisem, autosalonem apod. – dítě si pak na ní může jezdit s autíčky, domeček s pokojíčky a zahradou pro panenky, hrad a jeho okolí pro rytířské turnaje, zkrátka cokoli, co má vaše děťátko rádo a co ho baví.
- Cvičte grafomotoriku pravidelně, aby si dítě na činnost zvyklo.

LATERALITA

Dominance pravé či levé ruky a nejen jich se označuje pojmem lateralita.

Zaměříme-li se na vyhraněnost rukou, nachází se ve společnosti:

- 89 % praváků,
- 10 % leváků,
- 1 % nevyhraněných.

Lateralita se však týká také dalších oblastí, o kterých se zmíníme níže. Její vývoj můžeme sledovat asi od **1. roku** dítěte a přímo souvisí se strukturací řečového centra v pravé či levé mozkové hemisféře.

U praváků je řečové centrum z 97 % v levé polovině mozku.

U leváků je to trošku složitější. V 70 % případech bývá dominantní pravá mozková hemisféra a v 30 % jsou obě poloviny mozku vyrovnané.

Lateralita je specificky lidská – a logickým důkazem, že souvisí s vývojem řeči, je i to, že u zvířat nebyla žádným výzkumem prokázána – zvířata nemluví.

Je velmi žádoucí a důležité, aby byla zjištěna už před nástupem dítěte do školy, protože je rozdíl v praktické výuce základních školních dovedností u **leváčka** a **praváčka**.

Paní učitelka musí znát dominanci ruky u svých žáků a vzhledem k ní používat vhodné pomůcky a postupy, a to nejen při výuce psaní, ale také čtení, výtvarných dovedností, v tělocviku, při hře na nástroj, v praktických dovednostech a určitě by se našla řada dalších situací.

OBLASTI LATERALITY

RUCE – dominantní ruka se pozná podle toho, kterou rukou bere dítě hračky, příbory, kterou rukou lépe a častěji kreslí, navléká korálky, nit, sbírá drobné předměty, staví kostky na sebe, strká klíč do zámku apod.

NOHY – odrážení na koloběžce, kopání do míče, nasedání na kolo, navlékání nohavice.

OČI – k dominantnímu oku dítě častěji přiloží kukátko, papírovou trubičku jako dalekohled, kaleidoskop.

UŠI – k dominantnímu oušku přiloží častěji telefon, a to i v případě, kdy kříží ruku přes obličej.

TOČENÍ A ZATÁČENÍ – za dominantní stranou se dítě častěji otáčí a točí, na dominantní stranu zatáčí, pokud ho necháte jít kousek poslepu.

PRAVÁČCI

Praváků je výrazná většina, a to po celé zemi. Také většina pomůcek, učebnic, směr vedení písma i společenských zvyků (viz podání ruky) je určena pro praváky. Být pravákem je výhodou a není třeba žádných speciálních přístupů v jeho zdravém rozvoji.

LEVÁČCI

V moderní vyspělé společnosti je leváctví rysem, se kterým se počítá. Přesto však může být nevýhodou a komplikací. Ne všechny stroje a nástroje jsou vyráběné ve variantách pro leváky. V minulosti v méně vyspělé společnosti bylo často leváctví považováno za zvláštní a stigmatizující a často docházelo k přeučování leváků, v ČR dokonce ještě do r. 1967.

PŘEUČOVÁNÍ LEVÁKŮ – je zásahem do vývoje mozku, a proto může mít vážný dopad na osobnost dítěte. Zasahuje a negativně ovlivňuje především oblast vývoje řeči, ale i sluchové rozlišování, zrakové vnímání a postřeh, ale také do velké míry oblast citovou.

V žádném případě se v dnešní době nedoporučuje! Odstrašujícím příkladem je např. osobnost anglického krále Jiřího VI., kterého otec v dětství nutil používat pouze pravou ruku, a důsledkem toho byla výrazná koktavost (tento příběh je velmi pěkně zpracovaný ve filmu Králova řeč).

Slavné osobnosti leváků –Mozart, Bach, Beethoven, Eminem, Ricky Martin, Pink, Morgan Freeman, Angelina Jolie, Nicol Kidman, Táňa Vilhelmová, Jiřina Bohdalová, Alfons Mucha a řada dalších.

Pomůcky pro předškoláčky leváčky – z www.novadida.cz doporučuji ořezávátko KUM pro leváky, nůžky dětské pro leváky.

OBOURUKOST

Cizím slovem **ambidextrie**. Vyskytuje se pouze v 1 % případů. Jedná se o člověka, který umí stejně dobře používat jak levou tak pravou ruku. Je to vrozená dispozice, ale z části se lze obourukosti naučit, máme-li například dočasně znehybněnou dominantní ruku. Příkladem slavných osobností jsou Leonardo da Vinci, Michelangelo Buonarroti či Josef Lada.

ZKŘÍŽENÁ LATERALITA

Z pedagogicko-psychologického hlediska mluvíme především o odlišné dominanci oka a ruky.

Můžeme tedy mít dva případy:

- dominantní pravou ruku a levé oko,
- dominantní levou ruku a pravé oko.

V obou případech lze u dítěte očekávat mírné **obtíže při zvládnání nácviku čtení a psaní**.

Už v předškolním věku se zkřížená lateralita může projevit u dítěte **nechutí ke kreslení**, problémem s napodobováním tvarů, s vyhledáváním rozdílů ve tvarech, rozlišením zrcadlově odlišných tvarů.

Prakticky se tato skutečnost dá vysvětlit tak, že dítě vnímá okem nějaký *tvar-znak-písmeno* a ruka jej má přenést na papír, napodobit. Pokud jsou oko i ruka jednostranně dominantní, putuje podnět po nervových drahách v mozku pouze jedním směrem a zpět.

Pokud jsou však dráhy zkřížené, nervový podnět putuje déle a během jeho dráhy dochází k chybám. Problémy způsobené zkříženou lateralitou lze **částečně odstranit tréninkem a cvičením zrakového vnímání** (puzzle, kostky, určování rozdílů).

CO DĚLAT, ABYCHOM LATERALITU SPRÁVNĚ URČILI?

U většiny dětí lze v předškolním věku určit dominantnost pravé či levé ruky **pouhým pozorováním**.

Pokud si však nejste jisti, je dobré se **poradit** nejprve **s paní učitelkou ve školce** – poprosit ji, aby se na rozlišení zaměřila.

Jestliže však si ani ona není jistá dominancí jedné ruky, doporučuji **navštívit dětského psychologa**, ideálně pedagogicko-psychologickou poradnu. Psycholog, speciální pedagog či logoped udělá dítěti zkoušku laterality, určí převažující stranu a poradí rodiči, jak s dítětem pracovat v případě leváctví, obourukosti nebo zkřížené laterality.

Zkouška laterality – trvá přibližně 30 minut. Dítě dostává řadu jednoduchých a hravých úkolů, které běžně z domu nebo ze školky zná – navlékání nitě, stavění kostek, koukání kukátkem, vylézání na židli apod. Zkouška by měla pomoci určit procentuálně dominující stranu.

MATEMATICKÁ PŘEDSTAVIVOST

Vážené maminky a tatínci, máte rádi matiku? Mnozí z vás jistě odpovíte ano, ale věřte nebo nevěřte, bude nás většina, která se trochu zašklebí a rezolutně pronese NE!

Často pracuji s třídními kolektivy a zkoumám názory žáků různého věku a matematika bohužel v našem školství patří mezi nejméně oblíbené předměty. Těžko říci proč. Možná proto, že matematické myšlení je tak trochu záležitostí talentu a vrozených rozumových předpokladů. *(Jsou však mezi námi výjimky. Majitelka NovaDida s.r.o., paní Mgr. Jana Žouželková, už jako dítě měla matematické nadání, matematiku vystudovala a nade vše ji miluje.)*

Vycházíme-li z normálního populačního rozložení, stejně nemá většina lidí ráda matiku ani průměrně. Můj vlastní názor je, že její obliba úzce souvisí se způsobem výuky a přístupem učitele a lze ji učit zábavně, hravě a pomocí názoru přizpůsobit učivo matematiky i hůře chápajícím dětem.

Někdy zkrátka není čas, nejsou vhodné podmínky, chybí nápady. Je to škoda. Kdyby se u nás matematika vyučovala plošněji jinou formou, nemusela by být tak neoblíbená.

Mnohdy se také setkávám s názorem, že holčičky tzv. „na matiku nejsou“. Může to souviset s často lépe rozvinutým slovním myšlením u dívek a upozaděným technicky-konstruktivním chápáním. Ale je to velice individuální. Nejlepší matematik, kterého osobně znám, je žena a zdaleka není jediná.

V předškolním věku nejsou mezi chlapečky a děvčátky rozdíly v chápání základních matematických postupů.

Ostatně u některých učitelek v mateřské školce by se mohl inspirovat lecjaký pedagog základní školy co se metod a přístupu k matematice týče. Pojd'me se tedy pustit do praktických nápadů, jak rozvíjet matematickou představivost u předškolních dětí tak, aby měly počítání rády. S matematikou se totiž budeme setkávat po celý svůj život. Je na ní postavena ekonomika, která se týká nás všech

PŘEDČÍSELNÉ PŘEDSTAVY

Rozvoj matematického myšlení u dětí v předškolním věku se netýká pouze práce s čísly či geometrickými obrazy.

Jeho součástí je komplexnější chápání prostorových vztahů, množství, tvarů, velikostí a úzce souvisí s rozvojem tvarového a prostorového vnímání, kterými se budeme zabývat v samostatných kapitolách.

Velmi vhodnou pomůckou pro domácí procvičování jsou pracovní listy Jiřiny Bednářové se shodným názvem **Předčíselné představy** <http://www.centrumucebnic.cz/cs/detail/3629-predciselne-predstavy/>

Díky nim si mohou děti zkusit:

- seřazovat předměty podle velikosti
- trénovat pojmy malý, menší, nejmenší, velký, větší, největší
- hodně, málo
- první, poslední
- a jiné.

POČÍTÁNÍ

ČÍSELNÁ ŘADA – nemá smysl učit děti před nástupem do školy odříkávat dlouhé číselné řady jako básničku. Jediné, co tím trénují je paměť a posloupnost. Naprosto dostačující je **počítání do šesti**, případně **do desíti**.

ČÍSELNÁ PŘEDSTAVA – nejdůležitější je zařadit dětem matematické myšlení do běžného života tak, aby si mohly utvořit představu čísla. Počítejte předměty a věci kolem sebe, dotazujte se, dávejte děťátku jednoduché úkoly typu:

- Spočítej, kolik nás je k obědu a každému nachystej skleničku. Kolik je to sklenic?
- Kolik máš prstů na jedné ruce? Kolik máš prstů na obou ručičkách? (U zdatnějších dětí.)

- Kolik knoflíků máš na svetříku?
- Kolik lidí sedí támhle v autě?
- Kolik jablíček nám donesla babička?
- Podej mi čtyři kostky.
- Dones mi 6 korálků.

Takové a podobné **jednoduché úkoly včleněné do každodenního** života jsou pro rozvíjení matematické představivosti nejlepší a nejsou náročné na pozornost a výdrž. Děti baví a nepotřebujete k nim žádné speciální pomůcky nebo materiály. Vystačíte si s tím, co je kolem vás.

Nejprve **cvičte s názornými pomůckami** – bonbónky, skleničkami, jablíčky apod.

Následně postupně **jen s představou** – zadejte dítěti úkol jen slovně, aby si dané předměty a jejich počet jen představilo. Učíte ho tím do budoucna lépe chápat slovní matematické úlohy.

Až si dítě osvojí základní představu čísla a počtu věcí, můžete přejít k jednoduchým matematickým operacím. Jde prakticky o sčítání, odčítání, násobení a dělení, ale já je nazývám přiměřeněji věku dětí, tak, aby dobře rozuměly, co se po nich žádá.

PŘIDÁVÁNÍ

- Tady máš 2 bonbónky a já ti dám ještě 2. Kolik jich máš dohromady?
- Táta ti dal 3 jablíčka a babička 1. Kolik máš teď jablíček?
- Na stole jsou 3 skleničky a na lince také tři. Kolik máme skleniček?
- Na parkovišti stojí 1 auto a teď přijely další 3. Kolik tu teď parkuje aut?
- V pokoji je táta, máma a ty. Přijde ještě babička s dědou. Kolik nás bude dohromady?

UBÍRÁNÍ

- Máš 5 kousků čokolády a 2 sníš, kolik ti jich zbude?

- Na stole je 6 pastelek a dvě jsou zlomené. Kolik pastelek může kreslit?
- V krmítku sedí 2 ptáčci. Teď jeden odletěl. Kolik ptáčků tam zůstalo?
- Maminka nakreslila 5 srdíček. Jedno se jí nepovedlo, tak ho vymazala. Kolik je tu srdíček?
- V pokoji si hraje Eva, Vašek a Monika. Monika odběhla do kuchyně. Kolik dětí je v pokoji?

ROZDĚLOVÁNÍ

- Ty a tvoje sestřička máte dohromady 4 bonbony. Rozděl je napůl, pro každého stejně.
- Tady máš hrst fazolí, spočítej je a rozděl je na dvě hromádky, aby v každé bylo stejně fazolí.
- Rozdej tyto korálky, každému z nás dej dvě.
- Rozdej tyto karty, aby měl každý z nás čtyři.
- Rozděl tuto hromádku písku na tři stejně velké hromádky.

NÁSOBENÍ

Násobení je myšlenkově složitější abstraktní proces, který v předškolním věku ještě nedoporučuji procvičovat.

U talentovaných dětí můžete vyzkoušet pojmy „*dvakrát víc*“, „*třikrát a dost*“.

Je úsměvné, že děti se běžně s násobením setkávají hlavně díky instrukcím rodičům: „*Nebudu Ti to opakovat třikrát!*“, „*Řekla jsem, sklouzneš se ještě dvakrát a konec!*“

Zda těmto pokynům dítě rozumí je individuální a závisí to spíš na důslednosti rodičovské výchovy, než na schopnosti dítěte představit si násobek činnosti, kterou právě vykonává. Možná proto nás v těchto chvílích naše ratolesti často neposlechnou.

GEOMETRIE

V předškolním věku děti učíme rozpoznávat základní geometrické tvary. Tato funkce opět úzce souvisí s rozvojem tvarového a prostorového vnímání.

Určitě si řada rodičů vzpomene na rozšířenou dětskou hračku – dutou umělohmotnou kostku s různými otvory pro malé trojúhelníčky, srdíčka, kolečka.

Dvou až tříleté dítě bere kostky do ruky a snaží se trefovat. Tvary učíme děti vnímat zrakem i hmatem, prostorově i plošně tím, že je děti ohmatávají, kreslí, napodobují. Předškoláček by měl umět rozlišit a pojmenovat:

čtverec kruh obdélník trojúhelník

CO DĚLAT, KDYŽ SE NEDAŘÍ?

Pokud budeme matematiku vřazovat postupně, nenásilně a prakticky do života dítěte, neměl by u zdravě se vyvíjejících dětí s běžnými rozumovými předpoklady nastat žádný vážný problém. Pro děti, které rády tráví čas u počítače a rodiče jim to umožňují, doporučuji program MatPred Ing. Ondřeje Trochty, který si můžete zdarma stáhnout na <http://www.zdarma.org/4510-matpred-matematika-pro-predskolaky/>

Didaktické učební pomůcky pro MŠ z www.novadida.cz:

Tvary – názorné karty pro vizualizaci základních tvarů

Počítání do pěti – didaktická pomůcka

Čísla 1–20 – soubor karet pro vizualizaci čísla (pro předškoláky použít jen do 10)

Počítání se zvířátky – soubor kartiček pro počítání do 10

ZRAKOVÉ VNÍMÁNÍ

Aby se dítě mohlo ve škole učit číst, psát a počítat a aby mu to pěkně šlo, je zapotřebí průběžně rozvíjet také schopnost zrakového vnímání a rozlišování tvarů. Je jedním z důležitých faktorů posuzovaných při zápisech do škol a při odborném vyšetření školní zralosti.

Nejen na základní školní dovednosti má zrakové vnímání vliv. Umožňuje nám také od raného dětství rozpoznávat zrakem předměty a vjemy kolem sebe, rozlišovat barvy a jejich odstíny, sestavit celek z drobných částí, hledat podobnosti a rozdíly, všimnout si změn a detailů kolem nás.

Vnímání sice přímo nesouvisí s kvalitou zraku a jeho smyslovou funkcí – viděním, ale je třeba si uvědomit, že zdravým zrakem přijímáme největší množství informací a podnětů z okolí a člověk s výraznou zrakovou vadou bude mít s největší pravděpodobností oslabené i zrakové vnímání.

Jedná se v podstatě o schopnost mozku zachytit, zpracovat, vyhodnotit a uchovat zrakový vjem. I dítě se zdravým zrakem může mít tedy obtíže s vývojem zrakového vnímání, a pokud tato funkce nedozraje do nástupu do školy, ovlivní to jeho schopnost obratně a svižně si osvojit trivium (čtení, psaní, počítání).

Důvodem je totiž fakt, že dítě musí operovat především s drobnými tvary a znaky – kterými vlastně písmena i čísla jsou. A ve škole na ně čekají samé záludnosti. Vezměte si například písmena **p**, **b**, **d**. Pokud si je dobře prohlédnete – jedná se o tentýž znak jen jinak stranově otočený. Dále písmena m-n, o-a, z-ž, r-z, i-l, háčky, čárky, podobné slabiky, velká a malá písmena, podobné číslice. Je toho mnoho s čím se musí mozek dítěte potýkat a u dětí s výrazně oslabenou vizuomotorickou funkcí (zrakovým vnímáním a jemnou obratností ručky) jsou často v mladším školním věku diagnostikovány specifické poruchy učení. Dobrá zpráva ale je, že i když má řada předškoláčků ještě nezralé zrakové vnímání, je to jedna z oblastí vývoje, která jde poměrně dobře trénovat a cvičit.

VNÍMÁNÍ A ROZLIŠOVÁNÍ BAREV

Dítě před nástupem do školy běžně rozlišuje tyto barvy:

Základní barvy: červená, modrá, žlutá.

Jejich kombinace a odstíny: zelená, fialová, růžová, oranžová, hnědá, černá, bílá.

Barvy učíme dítě rozlišovat zhruba od dvou let věku, kdy už má dostatečnou slovní zásobu a chápe významy slov, na kterých barvy trénujeme tím, že spojíme pojem s barvou. Začínáme základními barvami a zelenou.

- Tohle je travička. Travička je zelená.
- Tohle je jablíčko. Jablíčko je červené.
- Tohle je obloha. Obloha je modrá.
- Tohle je sluníčko. Sluníčko je žluté.

Až si děti přidají názvy barev do své aktivní slovní zásoby tak postupně zapojujeme děti samotné. Spíše až kolem třetího roku věku.

- Jakou barvu má travička?
- Jakou barvu má sluníčko?
- Tato kostka je modrá. Modrá jako – dítě odpoví – vodička, obloha.

Později, kolem čtvrtého roku věku, když už dítě začíná více kreslit, můžeme spojit předměty se správnými barvami pastelek, ale pozor! Ne při volné tvorbě. Děti mají bohatou fantazii a barvami často vyjadřují své nálady, pocity, nebo prostě jen tak vezmou kteroukoli pastelku a nepřemýšlejí, zda je a není správná. Děti proto v takových případech neopravujeme, necháme je kreslit volně tak, jak je to napadá. Spíše sami jdeme příkladem a kreslíme modré nebe, žluté slunce, červené srdce apod.

Odstíny základních barev dokážou děti rozlišovat běžně až kolem pěti let. Opět trénujeme tak, že první pojmenováváme předmět a barvu a potom se děti doptávají. Není třeba žádných speciálních pomůcek, používáme vše, co vidíme kolem sebe. Barvám, u kterých si nejsme jisti jejich odstínem ani my sami (jako je např. tyrkysová, lososová apod.), se raději vyhneme.

Didaktické pomůcky pro MŠ z www.novadida.cz : **Barvy kolem nás.**

VNÍMÁNÍ A ROZLIŠOVÁNÍ TVARŮ

Dítě se učí poznávat svět od narození. Nelze přesně určit, v jakém věku začíná rozlišovat a vnímat tvary a předměty kolem sebe, ale předpokládejme, že už od miminka. Děti berou předměty do ruky, zkoumají je nejen zrakem, ale také hmatem, chutí, osahávají, házejí, ochutnávají vše kolem sebe.

Některou hračku si oblíbí, jinou jim nevnutíte, ani kdybyste moc chtěli. Manipulují s předměty, porovnávají je, stavějí na sebe, kolem sebe, zastrkávají a vytahují a tak pořád dokola. Je důležité umožnit dětem tyto činnosti, ale také dbát dobrých rad našich babiček – všeho moc škodí.

Velmi často se v současné době setkávám s dětskými pokojíčky, kde není na podlaze místo kam šlápnout. Hračky se tam povalují jedna přes druhou a je jich takové množství, že dítě si z nich ani nemůže vybrat. A v řadě případů tam leží samy a děťátko sedí u televize a sleduje zrovna běžící program – v lepším případě alespoň pohádku.

A není se co divit. Velké množství podnětů (hraček, her a možností) rozptyluje pozornost a unavuje psychiku. Nechci zde moralizovat a neodsuzuji unavené maminky nebo tatínky, že si chtějí za celý den taky oddechnout a tak pustí dítěti televizi nebo pohádky na počítači, když tak pěkně škemrá, ale...

Možná by stálo za úvahu vybrat z hraček takové, které dítě rozvíjí a mohou si s nimi hrát delší čas, zabrat se do hry a tvořit, stavět, skládat, budovat. Potom by děti daly unaveným rodičům na chvíli možná pokoj i bez televize. Je však potřeba počítat s tím, že dítě bude nejprve potřebovat asistenci dospělých, než si začne hrát samostatně.

Dítě před nástupem do školy by mělo umět rozlišit tyto tvarové odlišnosti a rozdílnosti znaků

- Rozlišit jiný předmět mezi stejnými.
- Poskládat obrázek z více částí.
- Doplnit chybějící část tvaru.
- Vyhledat rozdíly mezi dvěma podobnými, ale v detailech se lišícími obrázky.
- Spojit shodné a neshodné dvojice obrázků.

- Rozlišit zrcadlově obrácené znaky.

Hračky rozvíjející zrakové vnímání a rozlišování tvarů

- Stavebnice – kostky, Lego, Cheva, Seva a řada dalších jsou běžně k dostání v obchodech s hračkami.
- Puzzle – je třeba vybrat takovou náročnost, aby dítě zvládlo díly sestavit, ale puzzle jsou výborným pomocníkem v rozvoji zrakového vnímání.
- Stolní hry – karty, Černý Petr, Pexeso, obrázkové Domino a řada dalších her, při kterých si dítě musí všimnout drobných detailů, rozlišovat tvary, hledat rozdíly a podobnosti. Trénují nejen postřeh a vnímání, ale i soustředění, pozornost, posloupnost a učí dítě citově se vyrovnávat s výhrou či prohrou.

Pracovní listy rozvíjející zrakové vnímání a rozlišování tvarů

Hračky pro správný trénink nestačí. Předškoláči by se měli věnovat pravidelně několikrát týdně i řízené činnosti s pracovními listy a úkoly přímo určenými k rozvoji zrakového vnímání a to nejen v mateřské škole, ale i doma s rodiči. K tomuto účelu slouží celá řada materiálů, pracovních listů a úkolů v časopisech pro předškolní děti. Záleží na každém rodiči, které si vybere a které se dětem budou líbit.

Já doporučuji tyto materiály: Jiřina Bednářová – Zrakové vnímání – Optická diferenciaci I. <http://www.centrumucebnic.cz/cs/detail/3633-zrakove-vnimani-opticka-diferenciaci-i/>

Inspiraci na internetu včetně praktických ukázek, videí, počítačových her a aplikací můžete najít na <http://www.uceni-v-pohode.cz/category/rozvoj-ditete/zrakove-vnimani/>

Při práci s materiály je třeba dbát několika zásad:

- Utvořte dítěti vhodné pracovní místo u stolu, uklizené, bez rušivých podnětů.
- Pomáhejte dítěti úkoly řešit. Zadávejte mu je, sed'te u stolu s nimi a kontrolujte jeho postup. Nečekejte, že dítě zvládne úkol samo.

- Hrajte si jakoby „na školu“. Motivujte dítě, chvalte je průběžně i za výsledek, opravujte chyby. Dítě se naučí přijímat zpětnou vazbu, naučí se zaměřit pozornost a dokončit práci. Naučí se pravidelné řízené činnosti i doma, což je dobrou přípravou do budoucna co se přípravy do školy týče.
- Schopnost soustředit se je u každého dítěte individuální, ale průměrná doba je u předškoláčků přibližně 20 minut.
- Trénink by měl probíhat formou hry, v příjemné, klidné a trpělivé atmosféře plné pochval a povzbuzení.

CO DĚLAT, KDYŽ SE NEDAŘÍ?

BARVY

Jestliže dítě v předškolním věku nerozlišuje ani základní barvy, určitě bude nutné poradit se s odborníkem. Jestliže je jeho vývoj v ostatních oblastech bezproblémový, bude patrně nutné lékařské oční (optické) vyšetření. Pokud bude dítě po zdravotní zrakové stránce v pořádku, a barvy stále nebude umět rozlišovat, doporučuji realizovat vyšetření psychologické.

TVARY

Řada dětí kolem pěti let ještě nemá plně dozrálou schopnost zrakového rozlišování, ale pravidelným tréninkem lze dělat velké pokroky. Jestliže však s dítětem doma pravidelně pracujete, nabízíte mu vhodné činnosti a materiály a přesto pokroky nevidíte, je vhodné se opět obrátit na dětského psychologa a zjistit příčinu a to ideálně s dostatečným předstihem před nástupem do školy, aby bylo možné nedostatky zmírnit dřív, než se dítě bude učit číst, psát a počítat.

SLUCHOVÉ VNÍMÁNÍ

Sluchové vnímání je nedílnou **součástí pochopení a porozumění řeči**, respektive její **zvukové** a **rytmické** stránky, a tím i **porozumění obsahu** sdělení.

Je součástí **komunikace** a podílí se na **rozvoji myšlení**.

Nemám na mysli sluch jako takový – tedy schopnost slyšení. Mluvím o schopnosti dítěte se zdravým sluchem vnímat a rozlišovat jednotlivé zvuky, hlásky, slabiky, slova, jejich drobné rozdíly, jejich rytmus a intonaci, zapamatovat si jejich obsah a **přenést je do vlastního projevu** – čtení či psaní.

Říká se, že už u maminky v bříšku reaguje ještě nenarozené děťátko na zvuky z okolí. Mámin hlas či příjemná hudba je zklidňuje, hluk či křik zase rozrušuje.

Vnímá ale zatím pouze sílu zvuků a jejich melodii či rytmus. Ještě i řadu měsíců po narození vnímá dítě slova pouze jako shluk zvuků, které pro něj nemají svým obsahem význam. Teprve s vývojem řeči přibližně kolem jednoho roku začíná dítě rozlišovat lépe jednotlivá slova a napodobuje je. Stále ale vnímá slova a krátké věty jako celek.

Postupně učíme dítě je diferencovat – členit a rozlišovat, a to v útlém věku především pomocí říkadel. **Dětské říkanky** člení slova na slabiky, mají různý rytmus, intonaci.

Správný rozvoj sluchového vnímání je pro předškoláčky velmi důležitý a je dalším základním stavebním kamenem pro **osvojení si dovednosti číst a psát**.

SLUCHOVÉ ROZLIŠOVÁNÍ (DIFERENCIACE)

Jedná se o schopnost sluchem rozpoznat:

- zvukově podobné hlásky *s-z, ž-š, b-p, g-k, v-f, a-o-e*;
- tvrdé a měkké slabiky *di, ti, ni – dy, ty, ny*;
- pořadí písmen ve slově,
- v předškolním věku alespoň první a poslední hlásku ve slově,

- rozlišit dvě podobně znějící slova: *liška – myška, Klára – pára, růže – může, pila – myla, šál – žár* apod.

Jak procvičovat?

Typickou hrou pro sluchové rozlišování je řadě z vás dobře známý **slovní fotbal**, při kterém první hráč tzv. vykopne slovo (např. veverka) a další hráč musí rychle najít slovo, které začíná stejnou slabikou, kterou předchází slovo končilo (veverka-**Kamila-lavina-napekl** atd.) Pro předškoláčky je však ještě hodně těžký, proto doporučuji začít mnohem jednoduššími, ale také mnohdy zábavnými hrami a úkoly. K většině z nich nepotřebujete žádné speciální pracovní materiály, ale běžné věci z domácnosti, nebo jen svoji pusou, dítě a čas.

- **Hádej, co to je?** Dítěti zavážete oči a vydáváte zvuky známými předměty, které děti běžně můžou zaslechnout – cinkání sklenice, šustění igelitu, šplouchání vody, tleskání rukou. Dítě hádá. Menším dětem můžete nejprve zvuky předvést a spojit je i s očním kontaktem a dítě pak už jen vybírá z předvedených.
- **Ukryté tajemství.** Do neprůhledných krabiček, prázdných plechovek nebo sklenic nasypeme různé materiály, které vydávají rozpoznatelné zvuky (rýži, písek, mince, ořechy,...). Dítě s jejich zvuky nejprve seznamujeme a necháme je do krabiček nahlédnout, až poté krabičky uzavřeme a dítě hádá, jaké tajemství je v krabičce ukryté.
- **Rozlišování hlásek.** První učíme rozlišovat souhlásky a až poté samohlásky (a, e, i, o, u). Na kterou hlásku začíná slovo *láska – páska, díra – víra, pes – les?* Nebo dítěti vybereme dvojice hraček či předmětů, které začínají na stejné písmeno, smícháme je a dítě má za úkol je třídit a dvojice spojit (*autíčko – alpa, vidlička – vláček, panenka – papír*).
- **Rozlišování slabik.** Dítě má kolem sebe naskládané vybrané hračky či předměty a dospělý mu zadává úkoly. Podej mi hračku, která začíná na **me** – *meč*, **pa** – *panenka*, **ta** – *talíř*.
- **Hry do čekárny** – aby vám s dítětem lépe utekl čas v čekárnách, v dopravních prostředcích a dalších nudných situacích – stačí jen ukazovat na předměty, nebo říkat slova, a dítě bude hádat první písmeno, slabiku, určovat původ zvuku či rytmitizovat, rozkládat nebo skládat slova na jednotlivé slabiky, hlásky. Zabaví se a bude si navíc rozvíjet sluchové

vnímání. Obdobně se lze ve chvílích nudného čekání zaměřit na kteroukoli další stránku rozvoje dovedností.

SLUCHOVÁ ANALÝZA (ROZKLAD SLOV NA HLÁSKY, SLABIKY)

Aby dítě v budoucnu dokázalo psát podle diktátu, musí umět rozložit každé slovo, které slyší na jednotlivé hlásky – písmena, která pak zapisuje. To se ale děti učí až v první třídě a nemůžeme to chtít po předškolácích. U nich nám úplně postačí, když dokážou rozložit slova na jednotlivé slabiky.

Jak procvičovat?

- Dítě slabikuje – mluví jako robot a dospělý mu stejným způsobem odpovídá. Lze doprovázet i vhodnými pohyby pro větší zábavnost. Cvičí se tím jak sluchová analýza, tak i syntéza. *Po-dej-mi-to-au-tí-čko. Po-sta-ví-me-par-ko-vi-ště.*

SLUCHOVÁ SYNTÉZA (SKLÁDÁNÍ SLOV Z JEDNOTLIVÝCH HLÁSEK, SLABIK)

Dovednost čtení je přímo vázána na schopnost z jednotlivých písmen složit slovo, pochopit jeho význam a uvědomit si jak se správně čte – zní. V předškolním věku by děti ale ještě neměly číst a je nevhodné je to učit. Proto se sluchová syntéza trénuje ruku v ruce s analýzou a rytmizací.

RYTMIZACE

Tleskání spolu se slabikováním, rozlišování krátkých a dlouhých hlásek, rytmu řeči, to vše dítěti napomáhá rozvíjet nejen sluchové vnímání, ale i řadu dalších dovedností souvisejících úzce také s hudebním cítěním a průpravou.

Rytmus je přirozenou součástí života, odráží se v tlukotu srdce, ve střídání dechu, v pravidelnosti pohybů. Pomáhá dětem i při rozvoji hrubé motoriky a koordinaci pohybů.

Jak procvičovat?

- **Říkadla a písničky** – přirozenou a zábavnou formou už od raného dětství je učení se říkadlům a jednoduchým písničkám ideálně spojeným s pohybem (*Vařila myšička kašičku*)

- **Napodobování** – předvádíme rytmus, který dítě napodobuje – tleskáním, dupáním, pískáním a jinými zvuky.
- **Tanečky a pohyb** (*Čížečku, čížečku; Kolo, kolo mlýnský*)

Velmi pěkně a rozsáhle má téma rytmizace zpracované na svých webových stránkách MŠ Smečno i s celou řadou básniček, říkadel, hádanek i logopedických říkanek. Vřele doporučuji. <http://ms.smečno-mesto.cz/>

SLUCHOVÁ PAMĚŤ

Většina úkolů, které bude děťátko na své cestě školou dostávat, bude podávána ústně. Dítě si je musí zapamatovat a orientovat se v nich. Lidská paměť se skládá z řady faktorů a jedním z nich je sluchová paměť – tedy **schopnost zapamatovat**, vybavit si a **zopakovat** to, co jsem slyšel.

Jak procvičovat?

- **Básničky a písničky nazpaměť** – opakováním děti učíme krátké rytmické texty, které potom mohou přednést.
- **Tichá pošta** – oblíbená hra na procvičení sluchové paměti.
- **Tanečky a pohyb** (*Čížečku, čížečku; Kolo, kolo mlýnský*).

CO DĚLAT, KDYŽ SE NEDAŘÍ?

Problémy se sluchovým vnímáním nejčastěji pomůže odhalit až **paní učitelka ve školce**. Drobné obtíže lze odstranit pravidelným procvičováním, ale pokud bude mít vaše děťátko závažnější problémy s rytmizací, rozlišováním, sluchovou analýzou a syntézou a přitom bude mít sluch v pořádku, doporučuji objednat se **k logopedovi**. Přestože je jeho odbornost zaměřena především na rozvoj řeči, sluchové vnímání s ní úzce souvisí a logoped vám přesněji určí příčinu problémů a doporučí další správný postup.

MATERIÁLY A ODKAZY VHODNÉ PRO ROZVOJ SLUCHOVÉHO VNÍMÁNÍ

<http://www.uceni-v-pohode.cz/category/rozvoj-ditete/sluchove-vnimani/>

<https://www.promaminky.cz/rikadla-a-basnicky/>

VNÍMÁNÍ PROSTORU

Dítě už od narození aktivně prozkoumává okolní svět a prostor kolem sebe. Nejprve sluchem a zrakem, chutí, hmatem a čichem, zkrátka všemi smysly. Z toho důvodu je důležité dětem v průzkumu nebránit, podporovat je a umožnit jim bezpečně a radostně pátrat a rozvíjet se.

V pozdějším věku nastupuje řeč a dítě si postupně spojuje vnímání prostoru s jednotlivými pojmy. Jejich význam chápe už přibližně ve třech letech, ale je normální, že si je často plete, jelikož si je teprve osvojuje a spojuje s praktickým životem.

Dítě by je ale mělo zvládat před nástupem do školy, protože je bude muset každý den používat a orientovat se v nich. Paní učitelka bude dávat pokyny: „Postav se dopředu; nahoře na tabuli; v čítance napravo apod.“.

V pozdějších ročnících se bude vnímání prostoru promítat do chápání geometrických souvztažností, matematické posloupnosti, ve výtvarné výchově, v pracovních činnostech, v tělocviku, ve vlastivědě a přírodovědě (orientace v mapách, v plánech) a v řadě dalších předmětů a činností v každodenním životě.

Koneckonců, i Vy jako rodiče budete potřebovat, aby dítě vědělo kde je nahoře a kde dole, napravo a nalevo, dokázalo odhadnout vzdálenost, orientovat se v domácnosti a nejbližším okolí, dokázalo uspořádat věci a vědělo, co kam patří a jak se v prostoru kolem sebe pohybovat tak, aby to bylo bezpečné.

PROSTOROVÉ POJMY

Výčet pojmů, které by dítě mělo před nástupem do školy znát a dobře chápat, jsem převzala z knihy paní Jiřiny Bednářové, jejíž materiály zde vždy velmi doporučuji a ze kterých ve své praxi často čerpám (BEDNÁŘOVÁ, J.: *Prostorová orientace*. PPP Brno, Brno 2009.).

- pojmy **nahoře – dole**
- předložkové vazby **na, do, v**
- **níže – výše**

- **vpředu – vzadu**
- předložkové vazby **před, za, nad, pod, vedle, mezi**
- **daleko – blízko**
- **první – poslední**
- **uprostřed, prostřední, předposlední**
- orientace v okolí – dítě ví, jak se jde do obchodu, do školky,...
- **hned před – hned za**
- **vpravo – vlevo** na vlastním těle
- **vpravo – vlevo** umístění předmětu
- **vpravo nahoře** – dvě kritéria
- **vpravo – vlevo** na druhé osobě

JAK PROSTOROVÉ VNÍMÁNÍ ROZVÍJET A PROCVIČOVAT?

- **Stavebnice, kostky, puzzle, 3D hry a stolní hry** – manipulací s kostkami, dílky, jejich stavěním na sebe, spojováním, tříděním, zkrátka manipulací s předměty si dítě rozvíjí nejen jemnou motoriku a zrakové rozlišování tvarů, ale také chápání prostorových vztahů. Vhodné jsou jakékoli hry, hračky a stavebnice přiměřené věku dítěte. Pokud dítě některou stavebnici ještě nezvládá, vyberte její variantu pro mladší děti. Příkladem 3D hry pro předškoláky je např. Paměť 3D od Alexander.
- **Bludiště** – v časopisech a sešitech pro předškoláky je celá řada úkolů včetně bludišť a labyrintů.
- **Schovávaná** – velmi známá a oblíbená hra „na schovku“ vede děti k prozkoumávání prostoru a orientaci v něm. Jedno dítě odpočítává, ostatní se schovávají, dítě je hledá a snaží se je najít dřív, než jej „zapikají“ (doběhnou k určenému místu a zavolají jeho jméno).
- **Na detektiva** – dítě má za úkol si dobře prohlédnout místnost, ve které hrajete, a pak odejde za dveře. Mezitím dospělý schová nebo přemístí tři

věci (takové, aby dítě mělo šanci si jich povšimnout) a dítě má pak za úkol jako detektiv vypátrat, co se změnilo. Stejně tak může dospělý změnit tři věci na sobě (sundat prstýnek, přehodit boty apod.)

- **Hlavalamy** – v prodejnách s hračkami je k dostání celá řada dětských hlavalamů zaměřených na rozvoj prostorového vnímání a odstupňovaných dle věku dítěte.
- **Počítačové hry** – pokud vybereme vhodnou variantu určenou pro předškolní věk a omezíme dítěti vhodně čas strávený na počítači, existuje řada her, které i touto cestou dítě rozvíjí prostorovou orientaci.
- **Pracovní listy pro předškoláky** – dostanete je běžně v knihkupectvích nebo ve specializovaných papírnictvích. Konkrétní doporučuji níže.

CO DĚLAT, KDYŽ SE NEDAŘÍ?

Problémy s prostorovou orientací mohou souviset s celou řadou příčin a záleží na jejich projevech a intenzitě. Pokud se děťátku pouze nedaří určit správně strany a často se plete i v předškolním věku, odstraníme tento problém vhodným procvičováním.

Ale pokud dítě prakticky nezvládá základní dovednosti, často je prostorově dezorientované, popletené, často mu padají věci, hůře se trefuje apod., je třeba se poradit s odborníky. V první řadě s lékařem – vyloučit zdravotní příčinu. V další řadě s dětským psychologem. Prostorové vnímání souvisí s vrozenými rozumovými předpoklady a s celkovým vývojem mozkových funkcí a je třeba odhalit, co a proč se nedaří a poradit se, jak dále postupovat.

MATERIÁLY A ODKAZY VHODNÉ PRO ROZVOJ SLUCHOVÉHO VNÍMÁNÍ

<http://www.uceni-v-pohode.cz/category/rozvoj-ditete/prostorova-orientace/>

<http://www.eshop-rychle.cz/dyscentrum/eshop/0/3/5/2-Jednim-tahem>

<http://www.eshop-rychle.cz/dyscentrum/eshop/0/3/5/417-Prostorova-orientace>

VNÍMÁNÍ ČASU

Milí rodiče předškoláčků, už Vám někdy někdo v krizových chvílích poradil, že důležité je žít tady a teď, radovat se z maličkostí, nemyslet na minulost ani na budoucnost a prostě si užívat každou chvíli?

Výstižné je krásné latinské úsloví římského básníka Horatia „Carpe diem – Užívej dne“.

Jenže ono se to lehkou řekne, ale těžko dělá. Kdo to dokonale umí, kdo nepřemýšlí nad tím, co bylo a co bude dál, jsou malé děti.

Jejich vnímání času je odlišné od nás dospělých a rozdělování na různé časové úseky, na minulost, přítomnost, budoucnost, včera, dnes a zítra a řadu dalších je pouze otázkou rozumové zkušenosti.

Neexistuje smysl zachycující běh času. Dítě se vnímání času postupně učí podle vzoru dospělých. Osvojuje si časové pojmy často ještě dříve, než si dokáže plně uvědomit, co znamenají. Proto je velmi důležité nastavit dítěti hned od malička pravidelný denní režim.

Nejenže je zdravý a vyvolává v dítěti pocit jistoty a bezpečí, ale také mu pomáhá správně vnímat čas. Rozvíjí samostatnost, plánování a hospodaření s časem. Pomáhá vnímat plynulost a návaznost částí dne, ročních období, dnů v týdnu apod. Dává životu řád a pořádek.

A přestože věda už od dob Alberta Einsteina naznačila, že čas je relativní, ponechme teorii relativity vědcům a pojďme se zaměřit na to, jak děti učit konkrétní časové pojmy a rozvíjet jejich vnímání času.

ČASOVÉ POJMY

Výčet pojmů, které by dítě mělo před nástupem do školy znát a dobře chápat, jsem převzala z knihy paní Jiřiny Bednářové, jejíž materiály zde vždy velmi doporučuji a ze kterých ve své praxi často čerpám (BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V.: Diagnostika dítěte předškolního věku. Computer press, Brno 2008).

- Přiřadí činnosti obvyklé pro **ráno, dopoledne, poledne, odpoledne, večer**.
- Rozliší **dříve, později**.
- Seřadí obrázky podle posloupnosti děje, jmenuje, co se stalo **nejdříve, později, naposled**.
- Rozlišuje pojmy **nejdříve, před tím, nyní, potom**.
- Začíná se orientovat ve **dnech v týdnu**.
- Přiřadí činnosti obvyklé pro roční období.
- Pojmy **včera, dnes, zítra**.
- Pojmy **předevčírem, pozítří**.

JAK VNÍMÁNÍ ČASU ROZVÍJET A PROCVIČOVAT?

- **Začít od nejjednodušších pojmů a spojovat čas s typickými činnostmi a pravidelnými rituály** – první časové pojmy, které děti vnímají, jsou **den a noc** – přes den si hrajeme, v noci spinkáme.
- Následují části dne **ráno, poledne, večer** – ráno vstáváme, v poledne obědváme, večer se ukládáme ke spánku.
- Následují roční období **jaro, léto, podzim, zima**, u kterých dětem zdůrazňujeme změny počasí, hry a činnosti.

Na jaře začínají kvést kytičky, létat motýlci, slavíme Velikonoce, barvíme vajíčka.

V létě jsou prázdniny, chodíme se koupat, trháme třešně, zraje obilí.

Na podzim padá listí, pouštíme draka, sbíráme kaštany.

V zimě padá sníh, slavíme Vánoce, stavíme sněhuláka, nosíme čepici a rukavice.

Pojmy **včera, dnes a zítra** si děti osvojují až kolem pátého roku a stejně tak **dny v týdnu**, které se často naučí nejprve z paměti jako básničku a až později jsou schopny vnímat jejich návaznost.

Je důležité je opět dávat do souvislostí a nabízet dětem záchytné body – včera jsme byli u babičky a bylo volno, byla neděle, dnes je pondělí, začíná nový týden, jdeme do školky a maminka s tatínkem do práce.

Měsíce v roce a hodiny si děti osvojují obvykle až na základní škole.

- **Názorné pomůcky** – děti v předškolním věku se ještě nepotřebují orientovat se v kalendáři, většina z nich ještě ani neumí napočítat více než do pěti či do desíti, takže je bezpředmětné, aby poznávaly čas na hodinách. Přesto jsou ale situace, kdy potřebují jednoduchou názornou časomíru, aby jim pomohla vnímat čas. Typickým příkladem je **adventní kalendář s dobrotami**. „Maminko, tatínku, kdy už přijde Ježíšek?“ – dítě si každý den vyloupne jednu čokoládku a ví, že až mu zbude poslední, tak budou Vánoce. Má možnost sledovat, jak čokoládky ubývají a jak se čas do Vánoc krátí. **Stríhací metr** – může posloužit obdobně, dítě každý den ustříhne dílek a lépe si tak představí dobu, která ještě musí uplynout do narozenin, do výletu apod. **Spinkání** – může posloužit jako orientační časomíra pro krátké časové úseky několika dnů: „Kolikrát se vyspinkám, než pojedu k tetě? “. **Týdenní rozvrh se samolepkami nebo obrázky** – na rozvrhu můžeme pomocí tematických samolepek či obrázků dítěti vyznačit, co ho ten den čeká – výlet do ZOO, přijede babička, logopedie apod.
- **Pohádky a příběhy** (ideálně doplněné obrázky zdůrazňujícími dějovou posloupnost – vyprávění pohádek a příběhů učí děti mimo jiné vnímat dějovou posloupnost, logické souvislosti, příčinu a následek. Zejména u malých dětí jsou vhodné jednoduché opakující se situace, na kterých si trénují a rozvíjejí nejen slovní zásobu a paměť, ale také vnímání děje – co je a co bude následovat. Příkladem je pohádka O veliké řepě; O kůzlátkách; Boudo, budko, kdo v tobě přebývá a řada dalších. Dítě zprvu jen poslouchá, postupně samo děj doplňuje a před nástupem do školy by mělo umět samostatně jednoduchý příběh vyprávět.

Tyto pohádky skvěle zpracovalo vydavatelství NOVADIDA. Najdete je pod názvem **Pohádky od maminky** pro školky a knižní podobu domů pod názvem **Pohádka za pohádkou**. <https://www.novadida.cz/eshop/materska-skola/82-pohadky-od-maminky>

CO DĚLAT, KDYŽ SE NEDAŘÍ?

Problémy s vnímáním času se mohou v budoucnu odrazit opět ve školních dovednostech. Mohou dítě brzdit a zpomalovat ve vnímání posloupnosti písmen ve slově, čísel v číselné řadě, ale také už v náročnějších rozumových úvahách a logických operacích, při kterých je třeba vnímat posloupnost, příčinu a důsledek. Přirozeně mají také vliv na schopnost dítěte plánovat, organizovat svůj čas a s ním spojené aktivity, umět si dobře promyslet a rozvrhnout začátek, průběh a konec práce, úkolu tak, aby to ladilo s požadavkem učitele.

Zde by se dalo podotknout, že výraznou roli hraje spíš přirozené pracovní tempo dítěte. Ano, určitě. Ale umění si dobře rozvrhnout práci velmi pomůže i pomalejším dětem dosahovat úspěchů a rychlejším dětem, které mají často větší tendenci chybovat, pomáhá více se zaměřit na detaily.

Tyto dovednosti ale nechtějte po předškolácích. Ti ještě nevnímají čas natolik, aby si dokázali dobře plánovat své aktivity. Pokud se zaberou do hry, nemá smysl je upozorňovat, že za chvíli musí odejít do školky nebo na procházku. Pro ně pojem „chvíle“ v daný okamžik nic neznamena. Mnohem lepší je jít a pomoci jim hru ukončit včas. Naplánovat ukončení aktivity dostatečně dopředu za ně tak, abychom „stihli autobus, odchod, odjezd“ dřív, než začneme být sami nervózní, že nestíháme.

Neznamená to, že bychom měli po dítěti uklízet hračky nebo jej násilím od činnosti odvádět. Znamená to trpělivě, vlídně a důsledně trvat na ukončení hry, pomoci mu s úklidem, motivovat jej k následující činnosti a pomoci dítěti překonat fázi změny a zklamání, kterou často při přerušení hry cítí.

Pokud se nám dlouhou dobu zdá, že je naše děťátko až příliš chaotické, nedisciplinované, plete si i základní časové pojmy a má zkrátka problém s vnímáním času, můžeme se opět poradit nejprve s paní učitelkou v MŠ, jestli si toho také všimla a následně s dětským psychologem. Může to být způsobené vrozenou příčinou, ale mnohem častěji zde bude hrát roli povaha dítěte a jeho osobnostní předpoklady, nepravidelný denní režim případně ne úplně vhodný výchovný přístup, který lze změnit.

MATERIÁLY A ODKAZY VHODNÉ PRO ROZVOJ SLUCHOVÉHO VNÍMÁNÍ

Pohádka za pohádkou – vydala NovaDida, spol. s.r.o., texty napsala Dagmar Pernická, ilustrovala akademická malířka Zdeňka Krejčová. Kniha 12 klasických pohádek (O neposlušných kůzlátkách, O Červené Karkulce, O Bajajovi atd.), převyprávěných laskavým a hravým jazykem vhodným pro děti v předškolním věku doplněná krásnými výpravnými ilustracemi, na kterých dítě může pozorovat děj, vyhledávat detaily, ztotožnit se s postavami. Ke každé pohádce následují úkoly a otázky, které pomohou dětem pohádku lépe pochopit, poučit se z ní a spolu s rodiči si o ní ještě popovídat. Najdete na:

<https://www.novadida.cz/eshop/produkt/133-kniha-pohadka-za-pohadkou>

Další užitečné odkazy:

<https://eshop.dyscentrum.org/dyscentrum/eshop/0/3/5/258-Orientace-v-case-1-dil>

<http://www.uceni-v-pohode.cz/category/rozvoj-ditete/vnimani-casu/>

JUCOVIČOVÁ, D., ŽÁČKOVÁ, H.: Děti s odkladem školní docházky a jejich úspěšný start ve škole. Nakladatelství D+H, Praha 2007.